

VEGYESEK.

A barátfalvi királyi ménes. Erről a ménesről eddig csakis azokból az adatokból értesültünk, a melyek az „Erdészeti Oklevéltár“ I. kötetében¹⁾ megjelentek. Ezek azonban, valamint a bécsi közös pénzügyi levéltárban található számtalan más adatok, mind csakis a ménes föntartására vonatkoznak. Azt sem tudjuk, hogy e ménes mikor keletkezhetett. I. Ferdinánd királynak előbb a Wiener Wald alatt, tehát nem Magyarországon volt ménese, de a ménes élén már 1528-tól kezdve egy magyar ember, t. i. Ráday Péter állott, a kiről az osztrák Denckbüchokből tudjuk, hogy ura részére, az óvári harminczad pénzén drága török lovakat vásárolt. Hogy azonban ez a vásárlás Ferdinándnak a Wiener Wald alatti, avagy már barátfalvi ménese részére történt, az iratokból nem tűnik ki. Az utóbbi eset valóbszerű, mert Barátfalva (Münichhofen) éppen az óvári királynői uradalomhoz tartozott, a melyhez Ferdinánd csak 1542-ben jutott, nővére: Mária magyar királyné, II. Lajos király özvegye után és ügylátszik a Wiener Wald alatti ménes lehetett az, a melytől 1548-ban azt írják, hogy azt Salm Miklós vette meg és Magyarországra hozta. A barátfalvi ménes tehát már régen megvolt és hogy azt mint a magyar királynők ménesét²⁾ kell tekintenünk. Az iratok még Mária királyné idejéből emlegetik a barátfalvi ménesnek a pólyi lovait, mikor pedig az már Ferdinándnak volt birtokában. 1554-ben innen Spanyolországba vittek ki csődört s azt ott módfelett magasztalták. Innentől kezdve már csak olyan adatokkal találkozunk, a melyek a ménes föntartásáról szólnak. Hiába kerestük köztük a ménes létszámának kimutatását, avagy a fajok jelzését, csakis az 1649. év márczius havából (Köz. pénz. m. levélt. Hungar. fasc. 14,519.) sikerült meglehetősen részletes kimutatásra akadnunk. E szerint a barátfalvi ménes létszáma 1649. tavaszán 336 darab ló volt. Az anyakanézákok közt találunk 82 „tragenten Stuetten“-t, 65 „Gaallstuetten“-t és 13 közönséges kanczát. A ménlovak száma 17-re rugott. A csikók között volt 24 harmadfél-éves, 19 hároméves, 24 kétéves, 24 másféléves, 24 egyéves és 40 idei.

1) *Tagányi K.*: Magyar Erdészeti Oklevéltár I. 198., 266. l.

2) E ménes eredetére, csakis a magyar királynőknek Mária királynő által Belgiumba kivitt és most Brüsszelben őrzött levéltára adhatna felvilágosítást.

A ménes fentartására évenként: 6365 mérő zab, 1005 öl széna (egy öl széna két szekeret tett ki az ő számításuk szerint), 214 mérő árpa, 30 kupa só, 2 akó ezet és 400 szekér szalma kellett. Ezenkívül májusban, mikor a csikókat fűre eresztették 180 mérő korpa (Kleiben?) fogyott el évenként. A ménes igazgatója ezidőszertint olasz ember: Rizzi Vinceze volt, a kiről azt is tudjuk, hogy 1649-ben (U. o. Hungarica fasc. 14,524. 1651. júl. 13.) két ízben is járt az uralkodóháznak híres lipiczai ménesében („nacher Lippiza an Karst“), hogy onnan Barátfalvára csikókat és kanczákat hozzon.

A barátfalvi ménesnek napjai azonban már meg voltak számlálva, mert mivel az óvári uradalmat, éppen ezidőtájt zálogba vetették, a ménes — a magyar lótenyésztés pótolhatlan kárára — 1655-ben véglegesen Csehországba költöztették át.

Dr. T. S.

Méz- és viasz kivételünk a XVI—XVIII. században. Számátalan kamarai jelentésben, harminczados számadásban olvassuk, hogy Magyarországból tömérdek viaszt és mézet szállítottak külföldre. Voltak hatalmas főuraink, kik egész vidék termését összevásárlották, s mint saját gazdaságuk gyümölcsét, harminczadmentesen szállították külföldre. Voltak gazdag kereskedőink, kik az örökös tartományokat meg Velenczét látták el mézzel és viasszal. Akárhány harminczadról olvassuk, hogy a legtöbb jövedelmet a méz- és viasz kivételből kapja, de hogy mennyi volt a kivétel, arról mélységesen hallgatnak. Pedig nem lehetett jelentéktelen, mert a magyar és a török viaszt mint specialis árucikkeket külföldön is jól ismerték. A méz meg oly bőségben volt, hogy Magyarország egyáltalán nem szorult ezukorra.

Méz- és viasztermésünknek három útja volt külföldre. Az első: Lengyelország felé vezetett. Mivel a bányavárosok vidéke s egyáltalán felső Magyarország bőven adta a mézet, meglehetősen mennyiség vándorolt évenként Lengyelországba. A harminczadosok azonban nem részletezvé az árukat, számokban megközelítőleg sem fejezhetjük ki, mennyi mézet és viaszt vittek ki évenként Lengyelországba.

Valamivel jobban állunk Ausztriával szemben. Itt már positiv számokkal bizonyíthatjuk, hogy nagy részben Magyarország látta el mézzel és viasszal; még pedig nemcsak a XVI. században, hanem a XVII. és XVIII.-ban is. S ha Magyarország nem szállított elegendő viaszt és mézet, beállt a hiány, s a bécsi udvari kamara megtiltotta a külföldre való kivitelt. Ausztriába is, meg más országokba is kétféleképp szállították a mézet és viaszt. A kereskedő és a földnépe megfizette a szokásos vámokat és a harminczadot, a nemes és a főúr ellenben vám- és harminczadmentesen vitette ki méz- és viasztermését. A kimutatások természetesen csak azokról szólnak, amelyek után megfizették a harminczadot. A bécsi udvari kamara 1625-ben az átlagos évi behozatalt magába Ausztriába mézben és viaszban hatezer mázsára tette. S hogy e nagymennyiségű áruból némi jövedelme legyen, az uralkodó beleegyezésével, a vámokon kívül, minden mázsa magyar mézre és viaszra a mondott